

Дело C-501/20**Резюме на преюдициалното запитване съгласно член 98, параграф 1 от
Процедурния правилник на Съда****Дата на постъпване в Съда:**

6 октомври 2020 г.

Запитваща юрисдикция:

Audiencia Provincial de Barcelona (Испания)

Дата на акта за преюдициално запитване:

18 септември 2020 г.

Жалбоподател:

M P A

Отвeтник:

L C D N M T

Предмет на главното производство

Искане за развод и прекратяване на режима на имуществени отношения между съпрузите, с което се формулират освен това искания относно упражняването на родителските права и родителските отговорности за ненавършилите пълнолетие деца, както и искания за признаване на издръжка за децата и за решаване на въпроса за ползването на семейното жилище, намиращо се в Того.

Предмет и правно основание на преюдициалното запитване

Преюдициално запитване на основание член 267 ДФЕС, с което се иска тълкуване на членове 3 и 8 и евентуално на членове 6, 7 и 14 от Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000 (ОВ L 338, 2003 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 183), и на член 3 и

евентуално на член 7 от Регламент (ЕО) № 4/2009 на Съвета от 18 декември 2008 година относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на съдебни решения и сътрудничеството по въпроси, свързани със задължения за издръжка (ОВ L 7, 2009 г., стр. 1).

Преюдициални въпроси

- 1) Как трябва да се тълкува понятието „обичайно местопребиваване“ по член 3 от Регламент № 2201/2003 и член 3 от Регламент № 4/2009 на гражданите на държава членка, които пребивават в трета държава поради възложените им функции като договорно наети служители на ЕС и на които в третата държава е признат статут на дипломатически агенти на Европейския съюз, когато престоят им в тази държава е свързан с упражняването на изпълняваните от тях функции за Съюза?
- 2) В случай че за целите на член 3 от Регламент № 2201/2003 и на член 3 от Регламент № 4/2009 се установи, че обичайното местопребиваване на съпрузите зависи от техния статут като договорно наети служители на Европейския съюз в трета държава, как това би повлияло на установяването на обичайното местопребиваване на ненавършилите пълнолетие деца съгласно член 8 от Регламент № 2201/2003?
- 3) В случай че се приеме, че ненавършилите пълнолетие деца нямат обичайно местопребиваване в третата държава, може ли да се вземе предвид връзката с гражданството на майката, нейното местопребиваване в Испания преди сключването на брака, испанското гражданство на ненавършилите пълнолетие деца и раждането им в Испания с оглед на установяването на обичайното местопребиваване съгласно член 8 от Регламент № 2201/2003?
- 4) В случай че се установи, че обичайното местопребиваване на родителите и на ненавършилите пълнолетие деца не се намира в държава членка, като се има предвид, че съгласно Регламент № 2201/2003 никоя друга държава членка не е компетентна да се произнесе по исканията, възпрепятства ли се прилагането на субсидиарната клауза по членове 7 и 14 от Регламент № 2201/2003 от обстоятелството, че ответникът е гражданин на държава членка?
- 5) В случай че се установи, че обичайното местопребиваване на родителите и на ненавършилите пълнолетие деца не се намира в държава членка, с оглед на определянето на издръжката за децата, как трябва да се тълкува *forum necessitatis* по член 7 от Регламент № 4/2009, и по-специално какви предпоставки са необходими, за да се приеме, че не може в рамките на разумното да се образува или води производство или е невъзможно да се проведе такова в трета държава, с която спорът има тясна връзка (в случая Того)? Необходимо ли е страната да докаже, че безрезултатно е инициирала или се е опитала да

иницира производството в тази държава? И достатъчно ли е гражданството на една от страните, за да е налице достатъчна връзка с държавата членка?

- б) Противоречи ли на член 47 от Хартата на основните права положение като в случая, при което съпрузите са силно свързани с държави членки (гражданство, предишно местопребиваване), ако в резултат на прилагането на разпоредбите на регламентите никоя държава членка не е компетентна?

Разпоредби от правото на Съюза, на които е направено позоваване

Регламент № 2201/2003, членове 3, 6, 7, 8 и 14.

Регламент № 4/2009, членове 3 и 7.

Регламент (ЕС) 2016/1103 на Съвета от 24 юни 2016 година за изпълнение на засиленото сътрудничество в областта на компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения по въпроси, свързани с имуществения режим между съпрузи (ОВ L 183, 2016 г., стр. 1).

Харта на основните права на Европейския съюз, член 47.

Разпоредби от националното право, на които се прави позоваване

Ley Orgánica 6/1985, de 1 de julio, del Poder Judicial (Устройствен закон 6/1985 за съдебната власт от 1 юли 1985 г.; BOE, бр. 157 от 2.7.1985 г.; наричан по-нататък „LOPJ“); акт, определящ компетентността на испанските съдилища.

1) Съгласно член 22 *quater* испанските съдилища по принцип са компетентни:

– буква с) по дела, свързани с лични и имуществени отношения между съпрузи, обявяване на недействителност на брака, законна раздяла и развод и техните разновидности, при условие че никой чуждестранен съд не е компетентен, когато двамата съпрузи имат обичайно местопребиваване в Испания към момента на предявяване на иска или когато са имали в Испания последното си обичайно местопребиваване и един от тях пребивава там, или когато Испания е обичайното местопребиваване на ответника, или, в случай на искане по взаимно съгласие, когато в Испания пребивава единият от съпрузите, или когато ищецът обичайно пребивава в Испания най-малко една година от предявяването на иска, или когато ищецът е испанец и има обичайно местопребиваване в Испания най-малко шест месеца преди предявяването на иска, както и когато двамата съпрузи имат испанско гражданство,

– буква d) по дела, свързани с родство и отношенията родител—дете, закрила на ненавършили пълнолетие деца и родителска отговорност, когато детето или ненавършилото пълнолетие лице има обичайно местопребиваване в Испания към момента на предявяване на иска или ищецът е испанец или обичайно пребивава в Испания или във всички случаи пребивава най-малко шест месеца преди подаването на исковата молба.

II) Съгласно член 22 *octies*:

Испанските съдилища не са компетентни в случаите, в които предвидените в испанското право правила относно компетентността не включват подобна компетентност; при все това испанските съдилища не могат да си правят отвод или да се десезират, когато спорът има връзка с Испания и съдилищата на отделните свързани със спора държави са се десезирали.

Código Civil (Граждански кодекс)

Съгласно член 40, с оглед на упражняването на правата и изпълнението на гражданските задължения, местоживеенето на физическите лица по принцип е обичайното им място на пребиваване, макар че местоживеенето на пребиваващите в чужбина дипломати поради изпълняваната от тях длъжност, които се ползват с право на екстериториалност, е последното, което са имали на испанска територия.

Кратко представяне на фактите и на главното производство

- 1 Страните сключват брак на 25 август 2010 г. в посолството на Испания в Гвинея Бисау. Бракът е вписан в регистъра за гражданско състояние към консулството в Гвинея Бисау. Имат две деца, родени на 10 октомври 2007 г. и на 30 юли 2012 г. в Манреса (Барселона). Съпругата е испанска гражданка. Съпругът е португалски гражданин. Децата имат испанско и португалско гражданство.
- 2 Съпрузите пребивават в Гвинея Бисау от август 2010 г. до февруари 2015 г. и след това се преместват в Република Того. Фактическата раздяла настъпва през юли 2018 г. След фактическата раздяла майката и ненавършилите пълнолетие деца продължават да пребивават в семейното жилище, намиращо се в Того, а съпругът пребивава в хотел в същата държава.
- 3 Двамата съпрузи са служители на Европейската комисия в представителството ѝ в Того. Те спадат към професионалната категория на договорно наетите служители. Според представените документи договорно наетите служители не придобиват статут на дипломат на дадена държава членка с оглед на договорното отношение, което имат с посочената институция. Договорно наетите служители в държавата по местоназначение имат статут на дипломатически агенти на Съюза, но в държавите членки на ЕС се считат само за служители на Съюза. Те се ползват с дипломатически

статут, чиято валидност се ограничава до държавата по местопребиваване и периода, за който са назначени.

- 4 На 6 март 2019 г. М Р А подава пред Juzgados de Primera Instancia de Manresa (Първоинстанционен съд Манреса, Барселона) искова молба за прекратяване чрез развод на брака, сключен с L C DAS NM T. С молбата се иска развод на съпрузите и прекратяване на режима на имуществени отношения, както и да се определят режимът и начинът на упражняване на родителските права и на родителските отговорности за ненавършилите пълнолетие деца, да се признае издръжка за децата и да се реши въпросът за ползването на семейното жилище, намиращо се в Того.
- 5 С решение от 3 юни 2019 г. първоинстанционният съд допуска за разглеждане исковата молба. Ответникът прави възражение за подсъдност поради липса на международна компетентност, считайки, че испанските съдилища не са компетентни да разглеждат производството. С решение от 9 септември 2019 г. посочената юрисдикция уважава възражението за подсъдност и обявява липса на международна компетентност за разглеждане на производството. Първоинстанционният съд обосновава решението си с липса на обичайно местопребиваване в Испания. Съпругата подава въззивна жалба срещу решението пред запитващата юрисдикция.

Основни доводи на страните в главното производство

- 6 **Съпругата** твърди, че двамата съпрузи се ползват с дипломатически статут като акредитирани в държавите по местоназначение служители на ЕС, че този статут е предоставен от приемащата държава и че той включва и ненавършилите пълнолетие деца. Представя като документи „Laissez-passer“, който квалифицира като дипломатически паспорт; нейна дипломатическа карта и дипломатически карти на децата, издадени от африканския орган; писмо от изпълняващия длъжността шарже д'афер на ЕС в Република Того и списък на дипломатите в представителството на ЕС в Того, в който фигурират съпрузите. Посочените документи са в подкрепа на становището, съдържащо се в точка 3 по-горе.
- 7 Тя поддържа, че съгласно регламентите на ЕС компетентността за разглеждане на развода, родителската отговорност и издръжката се определя по обичайното местопребиваване и че съгласно член 40 от Código Civil (Граждански кодекс, Испания) обичайното местопребиваване не съвпада с мястото, където тя извършва дейността се като длъжностно лице на ЕС, а с мястото на пребиваване преди придобиването на посочения статут, а именно Испания.
- 8 Освен това тя твърди, че е защитена от признатия в член 31 от Виенската конвенция имунитет и че исканията ѝ не попадат в обхвата на дерогациите от този член.

- 9 Позовава се на прилагането на признатия от посочените регламенти *forum necessitatis* и пояснява положението, в което се намират съдилищата в Того. Предоставя доклади, изготвени от Съвета по правата на човека към Общото събрание на ООН (един от 17 август 2016 г., в който се отбелязва липсата на подходящо и постоянно обучение на магистратите и наличието на атмосфера на безнаказаност за нарушенията на правата на човека; друг от 22 август 2016 г., в който се изразява загрижеността на ООН относно независимостта на съдебната власт, достъпа до правосъдие и безнаказаността за нарушенията на правата на човека, и се отбелязва предупреждението на Върховния комисар на ООН по правата на човека, че представители без удостоверение за юридическа правоспособност се явяват в съдилищата като посредници между някои съдии и спорещи страни — факт, за който се счита, че благоприятства корупционни практики), и посочва, че Комитетът за премахване на дискриминацията по отношение на жените настойчиво е призовал Того да гарантира ефективния достъп на жените до съдилищата.
- 10 Съпругът твърди, че нито един от съпрузите не изпълнява дипломатически функции от името на съответната си държава, Испания и Португалия, а че са служители на Европейската комисия в нейното представителство в Того въз основа на трудово правоотношение като договорно наети служители. Твърди, че „Laissez-passer“ не е дипломатически паспорт, а пасаван или документ за пътуване, валиден на територията на трети държави, които са извън Европейския съюз.
- 11 Той твърди, че се прилага не Виенската конвенция, а Протокол № 7 за привилегиите и имунитетите на ЕС, приложим изключително за дейности, извършвани в служебно качество.
- 12 Оспорва прилагането на *forum necessitatis*.
- 13 С тези основания поддържа, че обичайното местопребиваване е Того и че испанските съдилища не са компетентни по силата на приложимите регламенти.

Кратко изложение на основанията за преюдициалното запитване

Общо представяне на проблема

- 14 За да се определи международната компетентност на съдилищата да разглеждат производството за развод, в което се иска освен това да се решат въпросите за мерките за родителска отговорност, издръжката за ненавършили пълнолетие деца и прекратяването на режима на имуществени отношения, трябва да се приложат три регламента на Европейския съюз: № 2201/2003, № 4/2009 и 2016/1103. В регламентите правилата почиват на две основни понятия — обичайно местопребиваване и гражданство. Основният критерий за връзка, за да се определи компетентността на съдилищата в

случая, е обичайното местопребиваване, тъй като съпрузите имат различно гражданство. В посочените регламенти обаче не се съдържа определение за обичайно местопребиваване.

15 Съдът не се е произнасял относно понятието за обичайно местопребиваване на пълнолетни лица в хипотезите на развод. Постановените решения се отнасят до понятието за обичайно местопребиваване на ненавършилите пълнолетие деца: решения от 17 октомври 2018 г., UD (C-393/18 PPU, EU:C:2018: 835), от 8 юни 2017 г., OL (C-111/17 PPU, EU:C:2017:436), от 9 октомври 2014 г., С (C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268), от 22 декември 2010 г., Mercredi (C-497/10 PPU) и от 2 април 2009 г., А (C-523/07, EU:C:2009:225). В тези решения винаги във връзка с обичайното местопребиваване на ненавършилите пълнолетие деца:

- се посочва, че Регламент № 2201/2003 не съдържа определение на понятието „обичайно местопребиваване“;
- се уточнява, че става въпрос за самостоятелно понятие на правото на Съюза, поради което то следва да се определи, като се отчетат контекстът, в който се вписват разпоредбите на регламента, и преследваната от него цел, по-специално произтичащата от съображение 12, според което основанията за определяне на компетентността, създадени от регламента, са оформени в светлината на най-добрия интерес на детето и особено на критерия на близостта;
- за да се установи обичайното местопребиваване на ненавършилите пълнолетие деца, се отчитат различни фактори, основно мястото, което отразява определена социална и семейна интеграция на детето, за което се вземат предвид продължителността, редовността, условията и причините за престоя в държавата, въпреки че продължителността на присъствието на детето в определена държава сама по себе си не е определяща за обичайното местопребиваване на лицето в тази държава; може да е индикация, но следва да се преценява във връзка с други обстоятелства. Може да се вземат предвид освен това гражданството на детето, условията за обучение в училище и езиковите познания на детето, както и неговите семейни и социални отношения. Това, което винаги се изисква, е физическото присъствие на детето в някакъв момент в държавата членка.

16 Липсва съдебна практика относно понятието за обичайно местопребиваване на съпрузите за определянето на компетентността при разглеждане на развод. Такава липсва и относно обичайното местопребиваване на децата в хипотеза като тази в случая, с други думи, по въпроса дали дипломатическият или друг аналогичен статут като този на лицата, които изпълняват функции в качеството си на служители или агенти на Европейския съюз и които са командировани в трети държави за упражняването на такива функции, е от значение за установяването на обичайното местопребиваване.

Относно неприлагането на вътрешни правни понятия

- 17 Според запитващата юрисдикция член 40 от испанския Código Civil (Граждански кодекс), с който жалбоподателката обосновава компетентността на испанските съдилища, не е приложим, тъй като практиката на Съда относно обичайното местопребиваване на ненавършили пълнолетие деца е ясна, като посочва, че понятието за обичайно местопребиваване е самостоятелно понятие на правото на Съюза и че за определянето на неговия смисъл и обхват не следва да се прилага вътрешното право на държавите членки.

Относно понятието за обичайно местопребиваване на съпрузите, за да се определи компетентността за разглеждане на искането за развод и за издръжка

- 18 Когато се преценява кое е обичайното местопребиваване на съпрузите, поискали развод, необходимо е да се установи дали техният престой в държава като Того е временен, обичаен и траен. Следва да се вземе предвид, че престоят в посочената държава има пряка връзка с упражняването на техните функции като договорно наети служители на Европейската комисия и че той може да варира в зависимост от тези функции и от нуждите на Комисията. В този смисъл следва да се постави въпросът дали статутът им на служители на Европейския съюз е определящ елемент, за да се приеме, че те нямат обичайно местопребиваване в Того за целите на член 3 от Регламент № 2201/2003 и на член 3 от Регламент № 4/2009. Също така следва да се постави въпросът дали връзката с гражданството на майката (испанка), нейното местопребиваване в Испания преди сключването на брака, едно от гражданствата на децата и тяхното място на раждане (Испания) може да се вземе предвид, за да се установи обичайното местопребиваване.

Относно понятието за обичайно местопребиваване на ненавършилите пълнолетие деца на договорно наети служители на ЕС

- 19 Ако статутът на договорно наети служители на Европейския съюз е от значение за установяването на обичайното местопребиваване на родителите в смисъл, че се приема, че престоят в Того не е определящ за установяването на обичайното местопребиваване, съдът си поставя въпроса дали обичайното местопребиваване, произтичащо от посочения статут, засяга установяването на обичайното местопребиваване на ненавършилите пълнолетие деца.

Относно тълкуването на членове 6, 7 и 14 от Регламент № 2201/2003

- 20 Ако статутът на служители на Европейския съюз не е от значение за установяването на обичайното местопребиваване на съпрузите в държава

членка, запитващата юрисдикция има съмнения по въпросите дали следва да се приложат субсидиарните клаузи от Регламент № 2201/2003 (член 7 за развода и член 14 за родителската отговорност) и дали член 6 от регламента е от значение за прилагането на субсидиарните клаузи.

- 21 Така в случая член 6 би могъл да възпрепятства прилагането на членове 7 и 14 и следователно на вътрешното право относно определянето на компетентността по дела в областта на развода и родителската отговорност. Ответникът е с португалско гражданство (гражданин е на държава членка), поради което възниква съмнението дали
- а) съгласно член 6 срещу него може да се предявява иск в друга държава членка (в случая Испания) само в съответствие с членове 3, 4 и 5 от регламента, като е изключена възможността да се приложат вътрешните правила на Испания съгласно членове 7 и 14 от регламента, или дали
  - б) обратно, статутът на гражданин на държава членка не изключва възможността срещу него да се предявява иск в съответствие с вътрешните правила на друга държава членка, когато никоя държава членка не е компетентна съгласно посочения регламент. Настоящият случай се различава от хипотезата по делото, по което е постановено решение от 29 ноември 2007 г., *Sundelind López*, C-68/07, EU:C:2007:740, по което ответникът не е гражданин на държава членка.

Относно възможното нарушение на член 47 от Хартата

- 22 Запитващата юрисдикция си поставя въпроса, в случай като този, в който съпрузите имат силни връзки с държави членки (гражданство, предишно местопребиваване), противоречи ли на член 47 от Хартата положение, при което Регламент № 2201/2003 не позволява прилагането на правилата на вътрешното право за определяне на компетентността на държавата или ако в резултат на прилагането на тези правила никоя държава членка не е компетентна, когато са налице основателни съмнения относно безпристрастността или независимостта на съдилищата на третата държава.

Относно необходимостта да се определят предпоставките за *forum necessitatis* в Регламент № 4/2009

- 23 Ако статутът на служители на Европейския съюз не определя обичайното им местопребиваване в някоя държава членка и е приложима субсидиарната клауза, с оглед на испанското гражданство на майката испанските съдилища биха били компетентни да разглеждат мерките за родителска отговорност по силата на член 22 *quater*, буква d) от LOPJ. Те не биха били компетентни да разглеждат развода съгласно член 22 *quater*, буква c) от LOPJ. Не биха били компетентни и да определят издръжка за децата по силата на Регламент № 4/2009, който не съдържа субсидиарна клауза. Правилото, съдържащо се в

член 3, буква г) от него, не е приложимо, тъй като компетентността се основава на гражданството.

24 Необходимо е Съдът да даде конкретен отговор по въпроса как трябва да се тълкува *forum necessitatis* по член 7 от посочения регламент и да уточни:

- какви предпоставки счита за необходими, за да се приеме, че не може в рамките на разумното да се образува или води производство или е невъзможно да се проведе такова в трета държава, с която спорът има тясна връзка (в случая Того),
- необходимо ли е страната да докаже, че безрезултатно е инициирала или се е опитала да инициира производството в тази държава, и
- достатъчно ли е гражданството на една от страните, за да е налице достатъчна връзка с държавата членка.